

PROLOGAS

Pirmoji Galaktinė Imperija gyvavo dešimtis tūkstančių metų. Visas Galaktikos planetas jungė centralizuota valdžia, kartais tironiška, kartais maloninga, visada sėkmingai palaikanti tvarką. Žmonija netgi užmiršo apie kitokios egzistencijos galimybę.

Visa, išskyrus Harį Seldoną.

Haris Seldonas buvo paskutinis didis Pirmosios Imperijos mokslininkas. Tai jis iki stulbinančio lygio išstobulino psichoistorijos mokslą. Psichoistorija tapo visų visuomenės mokslų kvintesencija; šis mokslas tyrinėjo žmonių elgesį, išreikštą matematinėmis lygtimis.

Atskiro žmogaus veiksmų tiksliai numatyti neįmanoma, bet žmonių masių reakcijas, suprato Seldonas, galima prognozuoti pagal statistinius apskaičiavimus. Kuo didesnė masė, tuo tikslesnis gaunamas rezultatas. O Hario Seldono tyrinėjama žmonių masė buvo nei daugiau, nei mažiau – visi Galaktikos gyventojai, kurių jo laikais buvo keli kvintilijonai.

Tas pats Haris Seldonas, nepaisydamas nei sveiko proto, nei visuotinės nuomonės, išvelgė, kad puikiai veikiančioje,

iš pažiūros tokioje galingoje Imperijoje prasidėjo negrižtami irimo ir smukimo procesai. Jis numatė (kitaip tariant, išsprendė daugybę lygčių ir išsiaiškino simbolius – o tai iš esmės tas pats), kad palikta likimo valiai Galaktika ištisiems trisdešimčiai tūkstančių metų nugrims į skurdą bei anarchiją, ir tik tada vėl pradės formuotis vieninga vyriausybė.

Seldonas ėmėsi taisyti padėtį siekdamas taip paveikti įvykių sanklodą, kad civilizacija ir taika būtų atkurtos vos po tūkstantmečio. Labai kruopščiai ir apgalvotai įkūrė dvi mokslininkų kolonijas, jas pavadino Fondais. Tikslingai įkurdino Fondus „priešinguose Galaktikos galuose“. Vienas buvo viešas ir visiems žinomas. O kito – Antrojo Fondo – egzistenciją gaubė tyla.

Knygose „Fondas“ bei „Fondas ir Imperija“ pasakojama apie Pirmojo Fondo pirmųjų trijų šimtų metų istorijos įvykius.

Iš pradžių Pirmasis Fondas buvo tik nedidelė Galaktikos periferijos tuštumoje pasislėpusi mokslininkų bendruomenė. Fondą periodiškai ištikdavo krizės, tuomet jį apraizgydavo sudėtingų žmonių santykių įvairovė, susipindavo to meto visuomenės bei ekonomikos raidos srautai. Judėti pirmyn Fondas galėjo tik konkrečia, iš anksto numatyta linija ir jeigu nuo jos nenukrypėdavo, priešais jį netrūkus atsiverdavo nauji vystymosi horizontai. Visa tai kruopščiai suplanavo Haris Seldonas, dabar jau seniai miręs.

Pasitelkęs mokslo pranašumus Pirmasis Fondas netruko užvaldyti aplinkinius barbariškus pasaulius. Susirėmė su anarchistiškais, nuo mirštančios Imperijos atsiskyrusiais kariniais gubernatoriais ir juos įveikė. Paskui susirėmė su pačios Imperijos likučiais, valdomais paskutinio stipraus imperatoriaus ir paskutinio stipraus generolo, – įveikė ir juos.

O paskui Fondui teko susidurti su kliūtimi, kurios Haris Seldonas nenumatė, – stulbinančiomis galiomis apdovanotu žmogumi, mutantu. Žinomas tik Mulo vardu, jis gebėjo manipuliuoti žmonių emocijomis, sau reikiama linkme kreipti protus. Patys aršiausi jo priešininkai virsdavo ištikimais tarnais. Ištisos armijos negalėjo jo įveikti – tiesiog su juo nekovodavo. Susirėmęs su juo žlugo netgi Pirmasis Fondas, ir Seldono planas bent iš dalies subyrėjo.

Tačiau liko paslaptinis Antrasis Fondas – visų paieškų taikiny. Mulas turi jį surasti, kad galutinai užkariautų Galaktiką. Vis dar ištikimi negausūs Pirmojo Fondo likučiai irgi turi jį surasti – tik dėl kitų priežasčių. Bet kurgi tasai Antrasis Fondas? Šito nežinojo niekas.

Čia ir prasideda pasakojimas apie Antrojo Fondo paieškas!

I
dalis

IEŠKO MULAS

*MULAS – ...žlugus Pirmajam Fondui, konstruktyvieji Mulo režimo aspektai pamažu įgavo konkrečias formas. Galutinai subyrėjus pirmajai Galaktinei Imperijai, Mulas pirmas pabandė sujungti didžiuolius, išties imperinių mastų kosminės erdvės plotus. Ankstesnioji komercinė nūnai jau žlugusio Fondo imperija neturėjo griežtos struktūros, buvo labai marga, nors ir nepastebimai palaikoma psychoistorijos pranašysčių. Jos negalima net lyginti su griežtai kontroliuojama Pasaulių Sąjunga, kurią valdė Mulas. Ypač vadinamuoju Paieškų laikotarpiu... **

Galaktikos Enciklopedija

* Visos pateikiamos citatos paimtos iš 116-ojo Galaktikos Enciklopedijos leidimo, išspausdinto 1020 F. E. M. Galaktikos Enciklopedijos leidykloje, Terminuse, naudojamos autoriams leidus.

Du vyrai ir Mulas

Enciklopedija siūlo gerokai daugiau informacijos apie Mulą ir jo Imperiją, bet tiesiogiai nesusijusios su istorija, kurią ketiname papasakoti, be to, informacija pernelyg sausa, kad tiktų mūsų tikslui. Daugiausia dėmesio minimame straipsnyje skiriama ekonominėms sąlygoms, nulėmusioms Pirmojo Sąjungos Piliečio – toks buvo oficialus Mulo titulas – iškilimą, ir ekonominėms to iškilimo pasekmėms.

Jei straipsnio autorių ir stebino neįtikėtini Mulo tempai – iš nieko didžiulės karalijos viešpačiu tapo vos per penkerius metus, – nuostabą jis sėkmingai nulsėpė. Jeigu jam pasirodė keista, kad paskui ekspansija staiga sustojo ir visas dėmesys buvo sutelktas į vėlgi maždaug penkerius metus trukusią teritorijų konsolidaciją, nė puse žodžio neužsimena ir apie tai.

Tad padėsime Enciklopediją į šalį ir eisime savu keliu, siekdami savų tikslų, o pasakojimą apie Didįjį Tarpuvaldį – laikotarpį, skyrusį Pirmąją Galaktinę Imperiją nuo Antrosios, – pradėsime besibaigiant teritorijų konsolidacijos penkmečiui.

Politiniu atžvilgiu Sąjungoje viešpatavo ramybė. Ekonomiškai ji klestėjo. Nedaugelis būtų sutikę iškeisti taiką Mulo gniaužtuose į chaosą, tvyrojusį iki Mulo. Pasauliuose, kurie

vos prieš penkerius metus dar buvo Fondo globotiniai, gal ir buvo justi šioks toks nostalgiškas gailės, bet ne daugiau. Beverčiai Fondo vadai jau buvo negyvi, o vertingieji – pajungti Mulo valiai.

Iš visų priverstinių Mulo sekėjų pats vertingiausias buvo Hanas Pričeris, dabar jau generolas leitenantas.

✱

Fondo laikais Hanas Pričeris buvo kapitonas ir pagrindinės Demokratinės Opozicijos narys. Kai Fondas be kovos pasidavė Mului, Pričeris su Mulu kovojo... kol pats buvo užvaldytas.

Virsmas nebuvo iš tų, paprastųjų, kai žmogus persimaino veikiamas vien galingesnio proto jėgos. Hanas Pričeris tai žinojo. Jis buvo permaintytas, nes Mulas, ypatingomis mentalinėmis galiomis apdovanotas mutantas, gebėjo pakeisti kitų žmonių jauseną, pritaikyti savo reikmėms. Bet šitai Pričerį puikiausiai tenkino. Kaip tik taip ir turėjo būti. Žinoma, pasitenkinimas virsmu – pirmas tą virsmą liudijantis simptomas, bet Hanas Pričeris nė nebekvaršino dėl to galvos.

Ir dabar, grįždamas iš penktosios tolimos ekspedicijos į bekraštę Galaktiką, plytinčią už Sąjungos ribų, kosminių kelionių veteranas ir buvęs žvalgybos agentas jautė, kaip širdį užlieja skaidrus ir nuoširdus džiaugsmas vos pagalvojus apie artėjančią susitikimą su Pirmuoju Piliečiu. Rūsčiame, lyg išskaptuotame iš tamsaus vientiso medžio jo veide, kuris rodos, suskiltų vos pamėginęs nusišypsoti, jokio džiaugsmo nebuvo matyti, bet išorinių laimės apraiškų nė nereikėjo. Mulas gebėjo įžvelgti viduje slypinčias emocijas, iki pačios menkiausios, panašiai kaip paprastas žmogus matytų trūčiojančią antakį.

Pričėris paliko savo skraidyklę senajame vicekaraliaus an-gare ir, kaip reikalaujama, įžengė į rūmų teritoriją pėsčias. Nužingsniavo mylios ilgumo, it strėlė pirmyn šaunančiu ke-liu, šis buvo visiškai tuščias, tvyrojo tylą. Pričėris žinojo, kad ištisas kvadratinės mylias išsidriekusiyoje rūmų teritorijoje nėra nė vieno sargybinio, nė vieno kareivio, nė vieno gink-luoto žmogaus.

Mului nereikėjo jokios apsaugos.

Mulas pats sau buvo geriausias, neįveikiamas sargybinis.

Pričėriui ausyse aidėjo jo paties žingsniai artėjant prie neį-tikėtinau lengvu ir neįtikėtinau tvirtu metalu spindinčių rūmų sienų bei gigantiškų, kone groteskiško dydžio arkų, liudijan-čių vėlyvojo Imperijos laikotarpio architektūros stilių. Mil-žiniški rūmai, rodėsi, galingai rėpia tuščią dvaro teritoriją ir netgi ties horizontu įžiūrimą tirštai gyvenamą miestą.

Rūmuose buvo tik vienas žmogus – tas pats, nuo kurio ne-žmogiškų mentalinių savybių priklausė naujoji aristokratija ir visa Sąjungos struktūra.

Generolui prisiartinus, atsivėrė milžiniški, nugludinti var-tai, ir jis žengė vidun. Užlipo ant plačios nuožulnumos, kuri tuojuo pajudėjo aukštyn. Begarsis liftas kėlė greitai. Pričėris atsidūrė prie nedidelių plynų durų, vedančių į asmeninį Mulo kambarį viename iš aukščiausių, akinančiai žaižaruojančių rūmų bokštų.

Durys atsivėrė...

★

Beilas Čenis buvo jaunas, ir jis nebuvo permainytas. Papras-čiau tariant, Mulas nebuvo prikišęs nagų prie jo emocinės sanklodos. Čenis liko toks, koks buvo natūraliai susiformavęs:

prigimtinę jo jausmų ir mąstymo struktūrą keitė tik aplinkos poveikis. Ir tuo jis jautėsi patenkintas.

Nesulaukęs nė trisdešimties jau mėgavosi stulbinančiu pasisekimu sostinėje. Patrauklios išvaizdos ir šmaikštus, todėl populiarius visuomenėje. Protingas ir santūrus, todėl Mulo vertinamas. Ir netvėrė pasitenkinimu dėl šios dvejetainės sėkmės

O dabar, pirmą kartą, Mulas išsikvietė jį asmeninio pokalbio.

Kojos nešė Čenį ilgu tviskančiu keliu korytų aliuminio smailių link – kadaise čia gyveno Kalgano vicekaraliai, valdę senųjų imperatorių laikais, vėliau – jau nepriklausomi Kalgano princai, kurie patys buvo valdovai, o dabar įsikūrė Pirmasis Sąjungos Piliėtis, valdantis nuosavą imperiją.

Žingsniuodamas Čenis tyliai niūniavo sau po nosimi. Nekilo abejonių, ką galėtų reikšti šitas iškvietimas. Kalba suksis apie Antrąjį Fondą – na, žinoma! Tą iš už kiekvieno kampo dėbsančią baidyklę, privertusią Mulą atsižadėti neribotos ekspansijos politikos, pakeisti ją atsargiu sąstingiu. Oficialus terminas šiam pavadinti buvo „konsolidacija“.

Žinoma, sklandė begalė gaudų – jų nepažabosi. Mulas vėl ruošiasi pulti. Mulas suuodė, kur įsikūręs Antrasis Fondas, ir planuoja antpuolį. Mulas susitarė su Antruoju Fondu ir jie pasidalijo Galaktiką tarpusavyje. Mulas priėjo išvadą, kad Antrasis Fondas išvis neegzistuoja ir pats užvaldys visą Galaktiką...

Nėra prasmės vardinti visų variantų, apie ką šnabzdantis gali išgirsti prieškambariuose. Tokie ir panašūs gandai sklandė netgi nebe pirmą kartą. Bet dabar jie atrodė labiau pagrįsti, ir visos laisvos, užsisklęsti nelinkusios sielos, visi tie, kuriems kovos, kariniai nuotykių ir politinės suirutės buvo klestėjimo

pagrindas ir kurie geibdavo stabilumo bei neveiklios taikos laikotarpiais, netvėrė džiaugsmu.

Vienas tokių buvo ir Beilas Čenis. Jis nebijojo paslaptingojo Antrojo Fondo. Beje, nebijojo ir Mulo ir nevengdavo tuo pasigirti. Tikriausiai kai kas iš besiraukančių, kad jis, būdamas toks jaunas, jau taip gerai įsitaisęs, paslapčia vylėsi, jog tam linksmuoliui, moterų numylėtiniui dar smarkiai atsirūgs šmaikštūs juokeliai apie Mulo išvaizdą bei atsiskyrelišką gyvenimo būdą. Niekas nesiryždavo jam antrinti, retas išdrįsdavo nusijuokti, bet Čeniui taip ir nenutiko nieko blogo, o reputacija atitinkamai augo.

Vis dar niūniuodamas Čenis bandė parinkti melodijai žodžius. Išėjo beprasmis kratinyš, užtat su priedainiu: „Antrasis Fondas – mirtinas pavojus: tautai ir pasauliui, ir mūsų rytojui.“

Jis priėjo rūmus.

Čeniui prisiartinus, atsivėrė milžiniški, nugludinti vartai, ir jis žengė vidun. Užlipo ant plačios nuožulnumos, kuri tuojau pajudėjo aukštyn. Begarsis liftas kėlė greitai. Čenis atsidūrė prie nedidelių plynų durų, vedančių į asmeninį Mulo kambarį viename iš aukščiausių, akinančiai žaižaruojančių rūmų bokštų.

Durys atsivėrė...

★

Žmogus, kurio vienintelis vardas – Mulas, vienintelis titulas – Pirmasis Piliėtis, žvelgė pro poliarizuoto stiklo sieną žvelgė į horizonte šviesų jūra plieskiantį didingą miestą.

Tirštėjančiose sutemose pamažu žiebėsi žvaigždės, ir visos – prisiekusios ištikimybę jam.

Mulas šyptelėjo nuo tos kartėlio persmelktos minties. Tolimi pasauliai prisiekę ištikimybę asmeniui, kurį retas buvo matęs.

Jis nebuvo tas, kurio išvaizda džiugina akį kitiems. Mulas... tik pajuokos verta žmogysta. Kūnas, sveriantis gal šimtą dvidešimt svarų, ne daugiau, išsistiebęs iki penkių pėdų ir aštuonių colių. Rankos ir kojos – sudžiūvę, kaulėti ir kerėpliškai styrantys stagarai. Liesas veidas beveik visai užgožtas mėsingo, gerų trijų colių ilgumo snapo.

Ir tik akys visai nederėjo prie tos žmogaus parodijos, Mulo. Jos buvo švelnios – kaip keista, nuožiausias Galaktikos užkariautojas tokiomis švelniomis akimis, – o liūdesys jose niekad visiškai nepradingdavo.

Mieste galėjai rasti visokiausių pramogų, derančių prašmatnaus pasaulio prašmatniai sostinei. Mulas būtų galėjęs įkurdinti savo sostinę Fonde – stipriausio iš nugalėtų priešų teritorijoje, bet Fondas buvo nuošaliame Galaktikos pakraštyje. Kalgas, gerokai arčiau centro ir išlaikęs senas aristokratijos smagybų židinio tradicijas, Mului tiko labiau – strateginiu požiūriu.

Bet netgi čia, negirdėtais turtais maitinamų tradicinių linksmybių sukuryje, jis taip ir nerado ramybės.

Žmonės Mulo bijojo, jam pakludavo, gal net jį gerbė – tačiau tik per nemenką nuotolį. Bet argi kas teiktųsi bent pažvelgti į jį be paniekos? Tiktai jo permaintytieji. O ko verta tokia dirbtinė ištikimybė? Jai stigo gyvybės. Mulas galėjo suteikti sau titulų, prisigalvoti visokių ceremonijų, įdiegti daugybę naujų ritualų, bet tai nieko nebūtų pakeitę. Geriau – ar bent jau ne blogiau – taip ir likti paprasčiausiai Pirmuoju Piliečiu ir niekam nesirodyti.

Mulą užplūdo staigi niršaus maišto banga – stipri ir negailinga. Galaktikoje neturi likti nė sklypelio, kuris nepriklau-

sytų jam! Ištikus penkerius metus jis it pelė po šluota tylutėliai tūnojo čia, Kalgane, baimindamasis amžinos, paslaptingos, iš kosmoso atsklindančios nematyto, neregėto, niekam nepažįstamo Antrojo Fondo grėsmės. Mului buvo trisdešimt dveji. Lyg ir ne senas – bet jautėsi senas. Nors apdovanotas neįtikėtinomis mentalinėmis mutanto galiomis, fizinis kūnas buvo visai silpnas.

Visos žvaigždės! Visos, kurias jis mato plika akimi, ir visos, kurių nemato. Viskas turi priklausyti jam!

Kerštas visiems ir viskam. Žmonijai, kuri jo nepriėmė. Galaktikai, prie kurios jis negalėjo pritapti.

Virš galvos sumirgėjo blausi įspėjimo lempelė. Mulas valiojo mintimis sekti į rūmus įėjusio žmogaus kelią. Tuo pat metu, tarsi jo, mutanto, pojūčiai vienumos prieblandoje būtų dar labiau sustiprėję ir paaštrėję, pajuto ir emocinio pasitenkinimo srautą palytėjus atvykėlio smegenų skaidulas.

Neprireikė pastangų svečiui atpažinti. Pričeris.

Andainykščio Fondo kapitonas Pričeris. Tas pats kapitonas Pričeris, kurį ignoruodavo silpstančios vyriausybės biurokratai, kurį aplenkdamas bet kokios valdžios malonės. Tas pats kapitonas Pričeris, kurį jis, Mulas, išvadavo nuo menko šnipelio darbo, ištraukė iš liūno. Tas pats kapitonas Pričeris, kurį jis, Mulas, nedelsdamas paaukštino: paskyrė pulkininku, paskui ir generolu, išplėtė jo veiklos mastus – dabar šie aprėpė visą Galaktiką.

Kadaise užkietėjęs maištininkas, dabartinis generolas Pričeris buvo absoliučiai atsidavęs Mului. Visiškai ištikimas, ir vis dėlto – ne dėl dosnaus atlygio, ne iš dėkingumo, ne siekdamas už gera atlyginti geru – ne; jo ištikimybę Mulas įgijo tik pasitelkęs meną manipuluoti sąmone.

Mulas suvokė tą tvirtą, nekintantį paviršinį meilės ir ištikimybės sluoksnį, paveikiantį kiekvieną Hano Pričerio emocijų

virptelėjimą – sluoksnį, kurį pats ir paklojo prieš penkerius metus. Tačiau giliai po išoriniu luobu tebeglūdėjo tikrosios, užsispyrusios individualybės, nepakantumo valdžiai, idealizmo likučiai. Tiesa, taip giliai, kad netgi Mulas vargiai beįstengė užčiuopti.

Jam už nugaros prasivėrė durys, Mulas atsigręžė. Skaidri kambario siena kaipmat apniuko ir tapo sūdiri, purpurinę vakaro žarą pakeitė baltas branduolinio apšvietimo spindesys.

Hanas Pričeris atsisėdo į nurodytą kėdę. Per asmenines audiencijas pas Mulą neprireikdavo lankstytis ar klauptis ant kelių. Mulas – tiesiog Pirmasis Pilietis. Kreiptis į jį reikėjo „pone“. Jo akivaizdoje buvo valia sėdėti, prireikus – net atsukti nugarą.

Hanas Pričeris tai laikė neabejotinos šio žmogaus galios ir pagrįsto pasitikėjimo savimi įrodymu. Pagalvojus apie šitai, širdį užliejo džiugesio šiluma.

Mulas prašneko:

– Naujusia tavo ataskaita pasiekė mane vakar. Neslėpsiu, ji šiek tiek nuliūdino, Pričeri.

Generolo antakiai susimetė tarpuakyje.

– Taip, suprantu, bet nenumanau, kokia būtų galima kitokia išvada. Antrojo Fondo tiesiog nėra, pone.

Mulas valandėlę pagalvojo, paskui lėtai papurtė galvą – toli gražu nebe pirmą kartą.

– Yra vienas įrodymas: Eblingas Misas. Visada lieka tas vienas įrodymas – Eblingas Misas...

Giesmelė buvo sena. Pričeris prašneko gana kategoriškai:

– Misas, ko gero, tikrai buvo iškilusias Fondo psichologas, ir vis tiek – tik kūdikis palyginus su Seldonu. Tuo metu, kai tyrinėjo Seldono darbus, jūs be paliovos dirbtinai stimulavote jam smegenis. Galėjo atsitikti ir taip, kad tiesiog per-

sistengėte. Galbūt jis suklydo. Pone, reikia manyti, jis išties suklydo.

Mulas atsiduso. Laibas it degtukas kaklas pasviro, atkišdamas priekin niaurų veidą.

– Jei tik jis būtų pagyvenęs dar bent minutę! Juk jau žiojosi pasakyti man, kur yra Antrasis Fondas. Sakau tau, jis *žinojo!* Ir man nebūtų reikėję atsitraukti. Nebūtų tekę laukti, laukti ir laukti. Šitiek laiko prarasta! Ištisi penkeri metai šuniui ant uodegos!

Pričeris nesugebėjo vertinti savo valdovo silpnumo ar ilgesio, neleido permaininga mąstymo struktūra. Tad tik pasijuto suglumęs, netgi šiek tiek sunerimo. Ir paklausė:

– O kokia alternatyvi išvada dar galėtų būti, pone? Jau penkiskart buvau išvykęs į paieškas jūsų paties sudarytais maršrutais. Nė vieno asteroido nepalikau neišnaršyto. Praėjo trys šimtmečiai nuo tų laikų, kai Senosios Imperijos mokslininkas Haris Seldonas esą įkūrė du Fondus, turinčius tapti naujos Imperijos branduoliais – Imperijos, pakeisiančios subyrėjusią senąją. Praėjus šimtmečiui po Seldono mirties, apie Pirmąjį Fondą – tą patį, kurį mes taip puikiai pažįstame – buvo žinoma kiekviename Periferijos užkampyje. Šimtas penkiasdešimties metų po Seldono – paskutiniojo mūsų su Senąja Imperija laikais – garsas apie jį aidėjo per visą Galaktiką. Dabar praėję jau trys šimtai metų – ir kurgi galėtų būti paslaptینگasis Antrasis Fondas? Visame Galaktikos žinių sraute apie jį – nė žinėlės.

– Eblingas Misas tvirtino, kad Antrasis Fondas slepiasi sąmoningai. Tik slaptumas galėjo paversti jo silpnumą stiprybe.

– Šitoks neįtikėtinas slaptumas gali reikšti ir tikimybę, kad Antrasis Fondas išvis neegzistuoja.

Mulas pakėlė galvą, didžiulės jo akys žvelgė aštriai ir skvarbiai.